

UOT 378.

Nəzakət İbrahim qızı Zamanova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin müəllimi

ALİ PEDAQOJİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNİN İDARƏ EDİLMƏSİ PEDAQOJİ PROBLEM KİMİ

11

Назакат Ибрагим гызы Заманова
преподаватель Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

УПРАВЛЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИМИ ВЫСШИМИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Nazakat İbrahim Zamanova
Teacher at Azerbaijan State Pedagogical University

THE MANAGEMENT OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Xülasə. Məqalədə dövlətin iqtisadi, siyasi, mədəni inkişafı ölkədəki təhsilin inkişafından asılı olduğu və təhsilin prioritetliyi vurğulanmış, təhsilin idarə edilməsindəki ümumi və pedaqoji çatışmazlıqdan bəhs edilmişdir. Təhsil ocaqlarının yenilənməsi və onlara muxtariyyətin tam verilməsi yolu ilə problemləri aşmağın mümkün olduğu söylənilmişdir. Rəqabətədavamlı təhsil müəssisələrinin yaradılması ilə məqsədə nail olacağı göstərilmişdir.

Açar sözlər: təhsil, pedaqoji problemlər, qiymətləndirmə, rəqabət

Резюме. В статье подчеркивается экономическое, политическое и культурное развитие государства, которое зависит от развития образования в стране и определения приоритетов образования. Упоминается общий и педагогический недостаток управления в образовании. Было сказано, что можно преодолеть проблемы путем обновления образовательных учреждений и полной автономии. Показано, что эта цель будет достигнута путем создания конкурентоспособных учебных заведений.

Ключевые слова: образование, педагогические проблемы, оценка, конкурс

Summary. The article emphasizes the economic, political and cultural development of the state, which depends on the development of education in the country and prioritizes the education. The general and pedagogical lack of management in education is mentioned. It has been said that it is possible to overcome problems through renewal of educational institutions and full autonomy. It has been shown that this goal will be achieved through creation of competitive training institutions.

Key words: education, pedagogical problems, evaluation, competition

III minilliyin insanı sürətli dəyişikliyə məruz qalır, texnoloji dövr adlandırılan XXI əsr təhsil əsri də adlandırılır. Elmdə baş verən yeniliklər diqqəti təhsilin üzərinə çəkir. Dünyada vahid təhsil modeli yoxdur, amma təhsilin əsasən qloballaşan xüsusiyyətini nəzərə alsaq, görürük ki, dünyada təhsil bir yönə istiqamətlənir. Təhsilin keyfiyyətli, hamı üçün əlçatan və təhsilə çəkilən xərclərin dövlətdən asılılığının azaldılması, daimi maliyyə qaynaqlarının əldə edil-

məsi, demək olar ki, bir çox ölkələrin başlıca istəyidir. İnformasiya cəmiyyətində təhsil rəqabətə davam gətirmək məcburiyyətindədir. İlk növbədə yeni, müasir, innovativ təhsil, təlim, müasir müəllim modeli, dövrün tələbinə uyğun köklü dəyişikliklər tələb edir. Dünyanın qabaqcıl təhsil ocaqlarını inkişafa aparan istiqamətin, biliyin iqtisadi, kommersiyayönlü olduğunu görürük. Hər kəsə təhsil verən ali pedaqoji təhsil ocaqlarının idarə edilməsi xüsusi əhəmiyyət

kəsb edir. Qeyd etməliyik ki, təhsilin idarə edilməsi əsasən pedaqoji idarə etmədir. Müstəqilliyimizin ilk illərindən 1999-cü ildə qəbul edilmiş Təhsil haqqında Qanundan başlayaraq, 16 noyabr 2018-ci il Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 16 noyabr tarixli, 2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqəbatliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramında qanun və islahat proqramlarında əsasən təhsilin inkişafı prioritet olaraq qoyulur. Höyətəkeçirmə mərhələsində gözlənilən nəticə əldə edilməmişdir. 2019-2023-cü illər üçün Müasir dövrdə təhsilin iqtisadi həyatda artan rolunu Azərbaycanada prioritet istiqamət kimi bilik iqtisadiyyatının formalaşdırılması və insan kapitalının inkişafına dövlət dəstəyinin davam etdirilməsini, ümumən ölkədə ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqəbatliliyinin artırılmasını hədəfləyir. İlk növbədə istədiyimiz nəticəni əla bilməyimizin təhsilin idarə edilməsindəki çatışmazlıqlara, inkişafı mane olan ümumi problemlərə baxaq:

- Ali məktəbin uğur və nöqsanlarını təhlil edərkən onun tipini, təbiətini düzgün anlamaq, məqsəd və vəzifəsini nəzərdən qaçırmamaq lazımdır. Ali məktəbin yönəldilməsini hər hansı çərçivəyə salmaq biza yaxşı bir şey vəd etmir.
- Ali məktəblərin müstəqilliyinə yalnız onların məsuliyyəti və səviyyəsi ilə yanaşı hərəkətlərində şəffaflıqla birgə baxılmalıdır.
- Dövlət təhsil müəssisəsinin, onun layiq olduğu müstəqilliyində bələdəci rolunu yetərinə ifadə edə bilər.
- Keyfiyyətin ölçülməsində və mükafatlandırılmasında isə dövlət təhsilində, tənzimləyici orqanların, akkreditasiya agentlikləri və elmi-tədqiqat fondlarının iştirakını aktiv təşkil edə bilər.
- Dövlətin ali məktəblərə ümumi qərarlar təbiiq etməsi, zəif - güclü məktəblərə fərq qoymaması inkişafı aparın yolumu qarşısını kəsir.
- Muxtariyyətin tam sərbəst verilməməsi, dünyadakı müsbət dəyişən meyilləri izləmək, təbiiq etmək, özündən yeniliklər etmək, yaradıcı gücdən tam istifadə etmək, beynəlxalq əməkdaşlıq vasitəsilə yeni məzmun, forma və keyfiyyətə nail olmaq imkanı bütün ali təhsil ocaqlarına verilmir.

- Sərt inzibati idarəetmənin təbiiq, keyfiyyətin artması üzərində ciddi çalışan təhsil ocağının inkişafına mane olur.

Təhsil və mədəniyyət üzrə Avropa komissarı Jan Figel 2006-cı ildə Oxford Universitetində dedi ki: nazirlər öz vaxtlarını nəzarətə gücləndirməyə sərf etməklə hansı sahədə nə iş görməyi elm adamlarından daha düzgün tapmağa çalışarlarsa, mən universitetlərimizin çox yaxşı işlər görəcəyinə heç ümid bəsləmirəm.

- Rektor tək hakimidir, kooperativ idarə etmək yox düşüncəsindədir, digər tərəfdən isə rektorların təyin olunması, azad edilməsi bir anın içində baş verir. Amerika və digər inkişaf etmiş ölkələrdə ali məktəbə rektor axtarışı bir il çəkilir.

- Ali təhsil müəssisələrində strateji inkişaf planı, yaxın illər üçün müəyyən edilmiş fəaliyyət planı əsasən nəzirləyin, cari idarəetmə isə rektor və onun ətrafındakı yüksək vəzifəliyə həvalə edilir. Uğur olarsa hər kəsindir, çatışmazlığın məsuliyyətini isə heç kim öz üzünə götürmək istəmir və daqiq məsuliyyətə cavabdeh obyekt yoxdur.

- İdarəetmə strukturu təhsil fəaliyyətinin həyata keçirilməsini qərarlaşmış formalarının aspektinə uyğun gəlməməsi problemi vardır.

- Nöqsanların həll edilməsini real mexanizmlərin olmaması, müasir təhsilin idarəedilməsində yenilik və inteqrasiyada, zaman itkisinə yol verilməsi problemi var.

Hamlet İsaخانlı: İnkişafımızın ən mühüm tərkib hissələrindən biri inkişaf etmiş dünyanın təhsil, elm və texnologiya sahəsindəki uğurlarını mənimsəyərkən ölkəmizdə təbiiq və inkişaf etdirilməklə mümkün olduğunu söyləyir. Vaxtda irəli getməyin gəri qalar. Arzularla gerçəklər arasında sürünmək də olar qanad çalmaqda (4, s. 11).

Ali pedaqoji təhsil müəssisələrinin idarə olunmasında ümumi problemlərə yanaşı, sırf pedaqoji problemlər:

1. İnfrastruktur, maddi-texniki bazanın yüksək səviyyədə olmaması.
2. Yeni pedaqoji texnologiyaların təbiiqində problemlər.
3. Standartların, kompetensiyaların rəqəbatlı mühitin tələblərinə cavab verməməsi.
4. Tədris metod və tədqiqatın informasiya cəmiyyətində yeniliyə uyğunsuzluğu.

5. Keyfiyyətin idarə olunmasında təsirli mexanizmlərin zəif olması.

6. Monitoring və qiymətləndirmədəki çatışmazlıqlar.

7. Müəllimlərin intellektinin aşağı səviyyədə olması.

8. Təhsildə sosial-psixoloji və fizioloji problemlər.

9. Tədqiqat xarakterli tapşırıqların verilməməsi.

4. informasiyaların vaxtında götürülməməsi.

11. Tərəfçü mərkəzlərinin olmaması.

12. Müəllimlərin əmək haqqının aşağı olması.

2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqəbatliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı 16 noyabr 2018-ci ildə təsdiq edilmişdir. Sənədə təhsildə rəqəbatlilik, insan kapitalının inkişafı, bilik iqtisadiyyatının yaradılması, bir sözlə, təhsilin yüksək inkişafı üçün məqsəd hədəf müəyyən edilmiş, həyata keçirməyin maliyyə mənbəyini göstərilmişdir. Buna uyğun olaraq dünyada tanınmış və təhsil müəssisələrinin qiymətləndirilməsində, məsələn, (dünyada ilk dəfə olaraq 2003-cü ildə Şanxayda aparılmışdır) Şanxay qiymətləndirilməsinə baxaq:

- ali məktəbin Nobel mükafatı və Filds medalı almış məktəblərin sayı;
- ali məktəblərin İslayın Nobel mükafatı və Filds medalçılarının sayı;
- elmin 21 sahəsi üzrə ən çox istifadə olunan tədqiqatçıların sayı;
- son 5 ildə Nature və Science jurnallarında çap olunan məqalələrin sayı;
- SCIE və SSCI indeksli jurnal və konfranslarda nəşr olunan məqalələrin sayı.

Əlbəttə, bu bir təhsil ocağının qiymətləndirilməsinə imkan verən, ən azından məqsəd və hədəflərimizin qoyulmasında nümunə kimi istifadə edə bilər. Elə bir şərait yaradılmalıdır ki, xariciləri ölkəmizə cəlb edə bilək. Tarixi irsimizdən biza qalan mirasa, dünyada tanınmış

yurdlaşdırılmış və təhsil strategiyamızın əsas hədəfləri də imkan verir ki, biz də qabaqcıl ölkələr sırasına olaq. Məqsəd inamla qarşıya qoyularsa, hədəfə çatmaq olar. Xaricilərin bizim ölkəmizdə oxumaları üçün fondlar yaradılmalı, qrantlar ayrılmalıdır. Buna nail olmaq üçün dövlət, ali təhsil ocaqlarının, iri şirkətlərin və xüsusilə media və ictimaiyyətin birgə sayı gərəkdir.

Coğrafi və geosiyasi mövqeyimiz imkan verir ki, ölkəmizin yaxın çevrəsində yerləşən ölkələr üçün ilk vaxtlar daqiq fənlər üzrə, daha sonra bütün ixtisaslar üzrə müəllim kadrları yetişdirək. Hər fənn üzrə tələb olunan standart bilik və müəllim peşəsinin sirlərini öyrədən bilirik. Bunun üçün bizim yetərinə kadrlarımız var, sadəcə inamla işə başlamaq lazımdır. Əvvəlcə ingilisdilində, sonralar bir çox dillərdə mütəxəssis yetişdirmək olar. Bir gün maddi sərvətlərimizin tükənməyini nəzərə alaraq tükənməyən sərvətlərimizdə, intellekt resurslarımızın istifadə etməliyik. Eyni zamanda, təhsil üçün maliyyə qaynağı da əldə etmək olar.

XXI əsrin texnoloji, bioloji, iqtisadiyyatın beynəlmilləşməsi prosesində hansı ölkə təhsildə bələdçisə, həmin ölkə III minilliyin inkişaf burulğanında öz inkişafını təmin edə biləcək.

Problem in aktuallığı. XXI əsrin tələblərinə uyğun olaraq müasir, innovativ təhsil ocaqlarının yenilənməsi, eyni zamanda, onlara verilən müstəqilliyin, muxtariyyətin tam sərbəst verilməsi rəqəbatdəvamlı ali təhsil ocaqları yaratmaqda inkişafımızı təmin edə bilər. Təhsilin inkişafı ölkənin inkişafıdır və bu inkişafa gedən yolumu müasir təhsil ocaqlarından və intellektin müəllim əməyindən keçdiyi qəbilməzdir.

Problem elmi yeniliyi. Müasir tələblərə cavab verən təhsil ocaqları yaradılmalı, ənənəvi tələbləri ölkəmizə cəlb etmək üçün fondlar, qrant ayrılmalı, bu işdə dövlət, təhsil ocaqları, iri şirkətlər və bütün ictimaiyyətin birgə sayı ilə nail olmaq mümkündür.

Problem praktik əhəmiyyəti. Ümumtəhsil və ali təhsil müəssisələrində idarə edənlər, eyni zamanda təhsillə bağlı olaraq, təhsil işçiləri, tələbələr yararlana bilər.

Ədəbiyyat

1. A.O. Mehrabov. Müasir təhsilin fəsepal problemləri. Bakı: Mütərcim, 2010.
2. Əliquliyev R.M., Əliquliyev R.M., Fətəliyev T.X., Hasanova R.Ş. Elmiyyəti: mövcud vəziyyəti və imkanları. Bakı: "Informasiya Texnologiyaları" nəşriyyatı, 2013.
3. Əliquliyev R.M., Mahmudov R.Ş. İnformasiya cəmiyyətinin formalaşmasını multidisiplinar elmi-nəzəri problemləri // İnformasiya cəmiyyəti problemləri, 2016, № 2

4. H. İsaخانlı. Müasir dünyada ali təhsil sistemində nələr baş verir və 2008-2012-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sistemində islahatlar üzrə dövlət proqramı-necə olsa yaxşıdır. Bakı: Xəzər Universiteti Nəşriyyatı, 2008.

5. <https://www.youtube.com/watch?v=4vrGO8Pa-s0>

6. <https://www.youtube.com/watch?v=V3QfhMX5ESU>

7. <https://www.youtube.com/watch?v=agkDTfi>

E-mail: znazakat@mail.ru

Rəyçi: *ped. ü. fəls.dok., dosent, əməkdar müəllim* Ə.M. Abbasov

Redaksiyaya daxil olub: 14.12.2018.